

ПЕРЕДМОВА

Соціально-політичні, економічні, культурні та релігійні процеси, що розгортаються у незалежній Україні, вивели сучасну вітчизняну історіографію на якісно новий етап розвитку. Підвищується занедбана в радянський період роль вищих навчальних закладів як осередків науки. Історичні студії скидають з себе тісні рамки одержавлення, що визнавало достойним висвітлення лише історії держави та її структур, а також (якщо мова йдеться про дореволюційний період) історії боротьби трудящих мас з експлуататорською державою.

Вітчизняна наука переступає через характерне для радянського періоду знеособлення. Відходять у минуле глобальні студії, у яких практично не приділялося уваги живій людині минулого, що мала власні, притаманні лише їй, звички та переконання. На зміну їм приходять дослідження, у центрі яких стоїть той чи інший мешканець міста чи села, його світогляд, менталітет, релігійність, інтереси та повсякденне життя. Істотно розширюється тематика історичних студій. Значна увага приділяється не лише оновленому й деміфологізованому дослідженню історії робітничого класу та селянства України, а й іншим верствам українського суспільства.

Поборються характерне для радянського періоду знебарвлення особистості й позбавлення індивідуальності учених-істориків. Значну науково-дослідницьку діяльність розгорнуло молоде, вільне від ідеологічної заангажованості, покоління дослідників.

Наукові студії з абстрактних соціологічних схем, в яких використовувалися авторами джерела мали лише підтверджувати уже заготовлений каркас з аксіом, перетворюються на написані живою мовою доказові та переконливі студії. Основу цих нових досліджень вже не складає, як у попередній період, позбавлена висновків й авторської концепції фактографія. Ученими-істориками висуваються оригінальні ідеї та нові гіпотези, що істотно розширяють горизонти вітчизняної науки про минуле. Розширення сфери наукових інтересів вітчизняних дослідників сприяє подоланню кризи радянської історіографії з її штучним виштовхуванням за межі офіційної науки спільних з літературознавством, етнографією, фольклористикою, топонімікою, соціологією, психологією сюжетів.

З падінням жорсткої структури централізму у всіх сферах суспільного, наукового та культурного життя країни відбувається істотне посилення самостійності регіонів та областей, а разом з тим розгортається глибоке та всебічне вивчення історії, природи та культури кожного з регіонів України.

Перехід від державної історії до історії народу й суспільства вимагає кардинальних змін у науковому інструментарії, понятійному апараті, зміні менталітету широких кіл наукової інтелігенції України. І цей процес уже іде.

Такі кардинальні зміни, що розгорнулися у вітчизняній історичній науці, здатні не тільки посприяти її успішній інтеграції у європейські дослідження минулих епох, а й перетворити її на одного з лідерів європейської історичної науки. Для цього сучасні учені-історики України мають і колосальні масиви архівних та опублікованих джерел, багатий історичний досвід України, золотий запас академічної науки й гнучку структуру університетської, можливість отримати належну професійну підтримку.

Сформувалася мережа видань, що об'єднують на своїх сторінках наукові статті вітчизняних дослідників, які представляють собою нове бачення минулого українських земель. Одним із таких видань є черговий випуск збірника наукових доробків співробітників, аспірантів і здобувачів Інституту історії України НАНУ та провідних вітчизняних наукових установ, а також викладачів вищих навчальних закладів України. Розвідки, розміщені на сторінках видання, присвячені суспільно-політичному, соціально-економічному, культурному та релігійному розвитку українських земель XIX – на початку XX ст. Різні за тематикою та спрямуванням студії, об'єднані у збірнику, не лише розкривають не досліджені раніше сторінки вітчизняної історії вказаного періоду, а й стимулюють наукові дискусії, покликані спрямовувати українську історіографію у напрямку дослідження проблем, що з тих чи інших причин знаходилися поза сферою наукових інтересів вітчизняних учених-істориків.

Структура видання підпорядкована новітнім тенденціям розвитку вітчизняної історіографії. На сторінках збірника знайшлося місце для теоретичних публікацій, студій, широкий спектр тематики та дискусійний характер яких представлятиме інтерес не лише для дослідників минулого українських земель, викладачів та студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, а й для широкого кола зацікавлених у поглибленому вивченні вітчизняної історії читачів.